

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.5.35>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА АДВОКАТА НА ЗАПИТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Павлюк Н.М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: 0000-0001-6108-9713
e-mail: nata_roman@ukr.net*

Павлюк Н.М. Реалізація права адвоката на запит в умовах воєнного стану.

У статті досліджено актуальні питання, пов'язані із правом адвоката на запит в умовах воєнного стану. Право звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб) та право ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом є одними із основних і найважливіших прав адвокатів, без якого значно утруднюється або взагалі унеможлиблюється надання кваліфікованої юридичної допомоги.

Доведено, що повномасштабне вторгнення на територію України 24 лютого 2022 року, а також введення в Україні воєнного стану, як особливого правового режиму, суттєво вплинули на професійну діяльність адвокатів. Існуючі реалії воєнного стану перешкоджають ефективному та належному здійсненню своїх професійних обов'язків адвокатів щодо надання правничої допомоги населенню країни. Реалії воєнного стану стали причиною й численних викликів у реалізації адвокатами права на запит.

Встановлено, що хоча Законом України «Про правовий режим воєнного стану» будь-яких змін та жодних обмежень щодо отримання адвокатом інформації від державних органів та приватних організацій для надання клієнту правової допомоги не закріплював, реалізація права на збір доказів значно ускладнюється через впровадження контролю за змістом і поширенням інформації; закриття або обмеження доступу до частини державних реєстрів та баз даних; встановлення особливого режиму роботи та посилення охорони об'єктів державного значення; відстрочки в задоволенні запитів на інформацію тощо. Адвокатам для захисту прав та інтересів клієнта рекомендовано раціонально і точно готувати та належно обґрунтовувати адвокатські запити і необхідність отримання конкретної інформації у конкретній справі, чітко формулювати запитання та дотримуватися вимог щодо оформлення запитів з метою отримання належної на них відповіді.

Ключові слова: адвокат, правнича кваліфікована допомога, право на запит, пріоритет інтересів клієнта, ордер на надання правової допомоги, воєнний стан.

Pavliuk N.M. Implementation of the right of a lawyer to request under martial law.

The article examines topical issues related to the right of lawyers to make requests under martial law. The right to submit lawyer requests, including requests for copies of documents, to state authorities, local government bodies, their officials and civil servants, enterprises, institutions, organizations, public associations, as well as to individuals (with the consent of such individuals) and the right to access enterprises, institutions, and organizations with documents and materials necessary for the practice of law, except for those containing restricted information, are among the fundamental and most important

rights of lawyers, without which the provision of qualified legal assistance is significantly impeded or even impossible.

It has been proven that the full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022, as well as the introduction of martial law in Ukraine as a special legal regime, have significantly affected the professional activities of lawyers. The current realities of martial law prevent lawyers from effectively and properly performing their professional duties to provide legal assistance to the country's population. The realities of martial law have also caused numerous challenges in the exercise of lawyers' right to request information.

It has been established that although the Law of Ukraine "On the Legal Regime of Martial Law" did not establish any changes or restrictions on lawyers obtaining information from state bodies and private organizations for the purpose of providing legal assistance to clients, the exercise of the right to collect evidence is significantly complicated by the introduction of control over the content and dissemination of information; the closure or restriction of access to some state registers and databases; the establishment of a special working regime and increased security for objects of state importance; delays in responding to requests for information, etc. To protect the rights and interests of their clients, lawyers are advised to prepare and properly justify their requests and the need to obtain specific information in a specific case in a rational and accurate manner, to formulate questions clearly, and to comply with the requirements for submitting requests in order to receive an adequate response.

Key words: lawyer, qualified legal assistance, right to request, priority of client's interests, order for legal assistance, martial law.

Постановка проблеми. Правнича допомога адвоката виступає одним з найважливіших елементів у механізмі забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Проте надання такої допомоги на належному рівні потребує наділення адвоката відповідним комплексом професійних прав [4, с. 335].

У переліку закріплених на законодавчому рівні прав адвоката прописано його право на збір інформації, що необхідна для надання правової допомоги, зокрема, право на запит, що виступає одним із законних та допустимих способів збирання адвокатом доказів у цивільних, кримінальних та адміністративних справах.

Право адвоката на запит є його основним професійним правом [3, с. 342].

Повномасштабне вторгнення на територію України 24 лютого 2022 року, а також введення в Україні воєнного стану, як особливого правового режиму, суттєво вплинули на професійну діяльність адвокатів. Існуючі реалії воєнного стану перешкоджають ефективному та належному здійсненню своїх професійних обов'язків адвокатів щодо надання правничої допомоги населенню країни [13].

Реалії воєнного стану стали причиною й численних викликів у реалізації адвокатами права на запит. В умовах воєнного стану реалізація права на збір доказів значно ускладнюється через впровадження контролю за змістом і поширенням інформації; закриття або обмеження доступу до частини державних реєстрів та баз даних; встановлення особливого режиму роботи та посилення охорони об'єктів державного значення; запровадження комендантської години та відстрочки в задоволенні запитів на інформацію [6] тощо. Ці фактори актуалізують необхідність їх теоретичного аналізу.

Стан опрацювання проблеми. Деякі теоретичні та практичні аспекти реалізації адвокатом права на запит були предметом досліджень багатьох вітчизняних вчених, таких як Г. Боряк, А. Брода, К. Гечка, І. Гутник, О. Козлова, А. Рагулін, О. Старенький, А. Чебаненко та ін.. Проте, попри значну кількість публікацій з досліджуваного питання, вони не враховують проблем, викликаних воєнним станом.

Метою статті є розгляд актуальних питань, пов'язаних із правом адвоката на запит в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Згідно з ч. 2 ст. 27 Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 року, при виконанні доручення адвокат зобов'язаний використати всі розумно необхідні і доступні йому законні засоби для надання ефективно професійної правничої (правової) допомоги клієнту, здійснення його захисту або представництва. Таким чином, виконання конституційної функції професійного правозахисту адвокатом забезпечено необхідністю виконання ним обов'язку по наданню високопрофесійної правової

(правничої) допомоги на засадах, в тому числі, пріоритетності інтересів клієнта. Пріоритетність інтересів клієнта, крім іншого, визначає побудову правової позиції, виходячи з направленості на досягнення максимально можливих позитивних правових результатів. Гарантованим способом формування такої правової позиції є можливість отримання для неї необхідних вихідних даних через інструмент адвокатського запиту, а гарантованими умовами її реалізації – свобода у наданні отриманих у такий спосіб доказів та забезпечення при цьому необхідної змагальності [12].

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI від 05.07.2012 (далі – Закон № 5076-VI), під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги [9].

Одними із основних прав адвокатів є право звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб) (п. 1 ч. 1 ст. 23 Закону) [9] та право ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом (п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону) [9].

Отже, особливим інструментом досягнення цілей адвокатської діяльності є адвокатський запит, який відповідно до ч. 1 ст. 24 Закону № 5076-VI є письмовим зверненням адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту [9].

До адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії 1) свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, 2) ордера або 3) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги.

Ордер на надання правової допомоги – письмовий документ, що посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законами України. Рішенням Ради адвокатів від 29.04.2022 № 45 пункт 10 Положення про ордер доповнено новим абзацом, згідно з яким під час дії воєнного стану на території України дозволяється видача адвокатським бюро / адвокатським об'єднанням ордеру без скріплення його печаткою юридичної особи та без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро. Правовідносини між адвокатом, який надає правничу (правову) допомогу на підставі цього ордера та адвокатським об'єднанням, адвокатським бюро врегульовуються внутрішніми документами цих організаційно правових форм здійснення адвокатської діяльності [10].

Умовою прийняття адвокатом рішення щодо підготовки та направлення адвокатського запиту у відповідний орган чи організацію є наявність обґрунтованої необхідності отримання інформації з метою надання довірителю кваліфікованої правничої допомоги та передбачувана можливість наявності у конкретного органу чи організації відповідної інформації. Адвокатський запит надсилається насамперед з метою збирання доказів для подальшого надання останніх до суду. Направлення адвокатського запиту не з метою надання довірителю кваліфікованої юридичної допомоги, зловживання правом адвоката направлення запитів, зокрема у особистих цілях або інтересах третіх осіб, є прямим порушенням законодавства про адвокатську діяльність.

Як зазначають І. Сенюта та Х. Терешко, при підготовці адвокатського запиту адвокат керується ст.ст. 20, 24 Закону № 5076-VI. При системному способі тлумачення норм, з метою отримання знань про зміст і суть норми права з позиції її внутрішньої будови, взаємозв'язку між елементами норми права та норми права з іншими правовими нормами, що забезпечує узгодженість правових норм між собою, авторки доходять висновку, що саме ч. 1 ст. 24 Закону № 5076-VI є спеціальною щодо адвокатських запитів, порівняно з нормою п. 7 ч. 1 ст. 20 Закону № 5076 VI, в якій гарантовано професійні права адвокатів [1, с. 25].

Можливість направлення адвокатських запитів обмежується характером інформації, що запитується. Так, згідно із законодавством, у наданні адвокату запитаних відомостей може бути відмовлено у разі, якщо запитані відомості віднесені законом до інформації з обмеженим досту-

пом, зокрема, яка становить державну, комерційну, лікарську таємницю, є персональними даними тощо. Так, згідно зі статтею 21 Закону України «Про інформацію» інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація [11].

Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом. Отримання конфіденційної інформації шляхом направлення адвокатського запиту можливе, у разі долучення до адвокатського запиту інших документів, які надають право адвокату на отримання такої інформації [12].

У разі, коли запит адвоката стосується надання публічної інформації, адвокат у запиті, крім посилання на відповідні статті Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», також зобов'язаний послатися як на підставу для отримання інформації, яка підпадає під визначення публічної, й на відповідні статті про доступ до публічної інформації, а також дотримати вимог останнього, звернувши увагу суб'єкта, якому адресовано адвокатський запит, на його статус розпорядника публічної інформації [1, с. 25-26].

Законодавцем визначено особливий спосіб охорони права адвоката на отримання інформації (її носіїв) через адвокатський запит: встановлення обов'язку давати відповідь на адвокатський запит та встановлення відповідальності за невиконання цього обов'язку [12]. Так, згідно з ч. 3 ст. 24 Закону № 5076-VI орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом [9]. В разі якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду адвокатського запиту може бути продовжено до двадцяти робочих днів з обґрунтуванням причин такого продовження, про що адвокату письмово повідомляється не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання адвокатського запиту [9].

Відповідно до ч. 3 ст. 24 Закону № 5076-VI відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом [9].

Відповідно до ч. 5 ст. 212-3 (Порушення права на інформацію та права на звернення) Кодексу України про адміністративні правопорушення неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у відповідь на адвокатський запит, запит кваліфікаційно дисциплінарної комісії адвокатури, її палати або члена відповідно до Закону № 5076-VI тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [5].

Крім того, адвокат має право на звернення до суду за захистом свого права у зв'язку з протиправними діями/бездіяльністю, що стосується ненадання відповідей на адвокатські запити.

В період дії воєнного стану методи та форми діяльності адвокатів залишаються фактично незмінними. Законом України «Про правовий режим воєнного стану» будь-яких змін та жодних обмежень щодо отримання адвокатом інформації від державних органів та приватних організацій для надання клієнту правової допомоги не встановлено [7].

Разом з тим, враховуючи вимоги ч. 3 ст. 34 Конституції України, гарантоване статтею 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [9] право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [7].

Проблеми доступу до інформації в умовах воєнного стану для адвокатів та їхніх клієнтів є предметом обговорення науковців і практиків. Передусім, це стосується змін у сфері доступу до інформації, які відбулися у зв'язку з введенням воєнного стану в Україні, та часткового відступу України від міжнародних зобов'язань за статтею 10 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка встановлює право на свободу вираження та доступ до інформації.

Адвокати стикаються з чисельними порушеннями права на запит, коли розпорядники відмовляють у наданні інформації, посилаючись на загрозу національній безпеці.

Т. Олексюк справедливо зауважує, що «право адвоката отримати інформацію, необхідну для захисту клієнта, підпадає під регулювання статті 6 Конвенції «право на справедливий суд». Тому обмеження адвокатів у доступі до інформації під час воєнного стану мають бути значно меншими, аніж обмеження накладені на поширення публічної інформації. Адвокат, отримавши інформацію, необхідну для захисту його клієнта, не має права її безконтрольно поширювати, він її використовує для наперед визначеної мети – захист інтересів клієнта, а тому зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю до певних меж» [2].

Висновки. Таким чином, запит адвоката є гарантованим та захищеним законом інструментом адвокатської діяльності, що використовується задля формування та/або реалізації правової позиції адвоката в інтересах клієнта. Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Кодексом України про адміністративні правопорушення визначено особливий порядок охорони права адвоката на отримання інформації (її носіїв) через адвокатський запит: встановлення обов'язку надання відповіді на адвокатський запит та встановлення відповідальності за невиконання цього обов'язку. Порушення визначеної законодавством України моделі здійснення адвокатської діяльності з використанням гарантованих прав та правомочностей адвоката є неприпустимим.

Введення воєнного стану, спричинене масштабною агресією російської федерації, і його періодичне продовження, ускладнює реалізацію адвокатом своїх професійних обов'язків і вносить корективи в організацію їх діяльності. Втім, навіть в умовах повномасштабної війни та спричиненого нею тимчасового обмеження окремих прав людини і громадянина, останні все одно мають право на захист своїх порушених прав та законних інтересів. Тому адвокати продовжують надавати правничу допомогу тим, хто цього потребує, адаптуючись до нових реалій та нових об'єктивних обставин.

Обмеження доступу до інформації, запроваджене з метою забезпечення національної безпеки держави у період воєнного стану, не повинне стояти на перешкоді отримання адвокатом необхідної достовірної інформації, яка необхідна для захисту його клієнта.

Для отримання необхідної інформації з конкретних справ адвокати повинні мати належним чином оформлені документи, зокрема ордера або доручення органу з надання безоплатної правничої допомоги, у якому мають бути чітко прописані підстави запиту, вказані конкретні питання, відповідь на які стосуються захисту клієнта по певній справі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адвокатський запит: методичні рекомендації для адвокатів. URL: kmrada-unba.org.
2. Доступ до інформації в умовах воєнного стану для адвокатів та їхніх клієнтів: Тетяна Олексюк провела вебінар у ВША НААУ. Доступ до інформації в умовах воєнного стану для адвокатів та їхніх клієнтів: URL: hsa.org.ua.
3. Заборовський В.В., Фрідманський Р.М. Відповідальність суб'єктів звернення та адвоката в аспекті реалізації права на адвокатський запит. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. Серія ПРАВО. Випуск 65. С. 342-347. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.65.62>.
4. Заборовський В.В., Манзюк В.В. Документальне підтвердження правового статусу адвоката як не обхідна умова реалізації права на запит. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. Випуск 64. С. 335-340. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.64.61>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
6. «Наша місія в умовах війни – правозахист»: адвокати - випускники курсу УГСПЛ розповіли за кордоном про роботу в надзвичайних умовах - Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: helsinki.org.ua.
7. Особливості розгляду адвокатських запитів на доступ до інформації в умовах воєнного стану. URL: ombudsman.gov.ua.
8. Остапенко Л., Шандрук А. Особливості діяльності адвокатури в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: "Юридичні науки".

2023. № 2(38). С. 176-182. URL:[https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal paper/ 2023/nov/ 31673/26.pdf](https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal%20paper/2023/nov/31673/26.pdf).
9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
 10. Про внесення змін до Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги. Рішення Ради адвокатів України № 45 від 29.04.2022. URL: [2022-04-29-r-shennyua-rau-45_627a445521cd1.pdf](https://unba.org.ua/sites/default/files/2022-04-29-r-shennyua-rau-45_627a445521cd1.pdf)/ unba.org.ua.
 11. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: Про інформацію від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: rada.gov.ua.
 12. Щодо заходів реагування на факт порушення прав адвоката та гарантій адвокатської діяльності. Рішення Ради адвокатів України № 18 від 7.03.2023. URL: [2023-03-07-r-shennyua-rau-18_640887cd22e99.pdf](https://unba.org.ua/sites/default/files/2023-03-07-r-shennyua-rau-18_640887cd22e99.pdf) unba. org.ua.
 13. Щодо порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності під час мобілізаційних заходів. Рішення Ради адвокатів України № 38 від 8.06.2024. URL: [2024-06-08-r-shennyua-rau-38_6686b397de1dc.pdf](https://unba.org.ua/sites/default/files/2024-06-08-r-shennyua-rau-38_6686b397de1dc.pdf)/unba.org.ua.

Дата першого надходження рукопису до видання: 3.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Павлюк Н.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0